

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Oikeustoimittajat ry:n lausunto ehdotetusta laista oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa (HE 12/2006)

Hallituksen esityksessä on merkittäviä puutteita, jotka todellisuudessa kaventavat hallintolainkäytön julkisuutta. Merkittävin niistä on diaarijulkisuuden leikkaaminen. Lakiesityksessä luovutaan aiemmasta hyvin periaatteellisesta diaarijulkisuudesta, jonka mukaan oikeusjutuissa on ollut saatavilla tieto siitä ketä päätös koskee.

Ehdotetussa muodossa hallintolainkäyttö irtaantuu liian selkeästi yleisten tuomioistuinten julkisuussäännöksistä. Koska hallintolainkäytössä on ensisijaisesti kyse oikeudenkäynnistä, sen julkisuuden pitäisi olla laajempaa kuin viranomaistoiminnan. Nyt ehdotetussa muodossa hallintolainkäyttö rinnastuu viranomaistoiminnan jatkeeksi, eikä kansalaisten mahdollisuudeksi saada oikaistua viranomaisten erheellistä menettelyä.

Luotettavuus oikeusjärjestelmään heikkenee, koska asioita massalataa järjestelmällisesti. Näin syntyy vaikutelma, että salailulla halutaan peittää asioita, jotka eivät viranomaiskoneiston jatkoksi alistetun oikeuslaitoksen virheiden johdosta kestä julkisuutta.

Oikeudenkäytön läpinäkyvyydellä eli yleisöjulkisuudella on tarkoitus edistää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan tarkoituksen toteutumista eli oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä, jonka takaaminen on yksi jokaisen demokraattisen yhteiskunnan perustavanlaatuisen periaate. Tässä lakiesityksessä tämä ei kaikilta osin toteudu.

Oikeustoimittajat ry haluaa muistuttaa, että perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan rajoitukset julkisuusperiaatteesta ovat sallittuja vain välttämättömistä syistä. Oikeuslaitoksessa diaaritietojen salaamisesta ei saisi tulla rutiininomaista toimenpidettä, jota sovelletaan laajasti. Sen pitäisi olla poikkeus, jota käytetään vain erittäin harvoin.

Pykäläkohtaisia kommentteja:

4 § Oikeudenkäyntiä koskevien tietojen julkisuus ja 5 § Salassa pidettävät tunnistetiedot

Ehdotetussa muodossa diaarin tunnistetiedot salataan järjestelmällisesti laajojen asiaryhmien osalta. Enää ei olisi saatavissa tietoa siitä ketä päätös koskee, jos asiassa on kyse esim. elinkeinotoiminnasta, henkilön varallisuudesta, ulkomaalaisasioista, sosiaalihuollosta, sairaanhoidosta, opetuksesta ja osallistumisesta yhdistystoimintaan (julkisuuslain 24 § 1 mom kohdat 20, 23-32) tai veroista.

Se aiheuttaa seuraavia ongelmia:

- Mistään ei ole saatavissa tietoa siitä, ketä päätös koskee. Oikeudenkäyttö menettää yleistä merkitystään, koska päätökset eivät enää oikeastaan koske ketään "todellista ihmistä".
- Suojamekanismit ovat jo olemassa. Media-alan oma eettinen säännöstö, Journalistin ohjeet, pitää huolen siitä, että tiedotusvälineet julkaisevat asianosaisten nimiä hallintojutuissa vain harvoin ja silloinkin yleensä asianosaisten suostumuksella.
- Lakiehdotuksen perusteluissa todetaan, että ongelmana on ollut, että vaikka päätösjäljennöksistä on peitetty asianosaisten nimet, diaarin perusteella on ollut mahdollista yhdistellä tietoja ja näin saada selville, ketä päätös koskee.

Oikeustoimittajat ry ihmettelee, mikä tässä on ongelma. Käsityksemme mukaan tämä ei ole ongelma lainkaan, vaan osa normaalia julkisuusperiaatetta, joka mahdollistaa päätösten yksilöimisen ja tunnistamisen.

- Diaarisalaamisen seurauksia:
  - o Oikeudenkäytön kontrolloitavuus vähenee.
  - o Toimitusten työ vaikeutuu: Esimerkkinä autoverojuttu, jossa Antti Siilin nimi olisi salattu. Toimitusten olisi ollut mahdotonta selvittää onko Siilin oikea asianosainen. Miten saada yhteys kansalaiseen, joka esim. leikkausjonoasiassa selättänyt terveydenhoitopiirin?
  - o Yksityiselämän rangaistussäännöksissä (rikoslain 24 luku 8 §) on säädetty että yhteiskunnallista valtaa käyttävien yksityiselämän suoja on kapeampi kuin ns. tavallisten ihmisten. Lakiehdotus diaaritietojen salaamisesta kaventaa merkittävästi mahdollisuutta seurata tämän henkilöryhmän hallinto-oikeusjuttujen käsittelyä. Esimerkiksi veroasioissa nämä asiat voivat olla taloudellisesta näkökulmasta hyvin merkittäviä yhteiskunnallisesti.
  - o Kun diaarista ei ole saatavissa yksilöityä tietoa oikeusjutuista etukäteen, toimittajien on lähdettävä hallinto-oikeuden kansliaan selaamaan juttuja. Tämä tarkoittaa sitä, että kanslioissa työmäärä lisääntyy merkittävästi mustaamiskäytännön takia.

Pykälä olisi muutettava rakenteeltaan sellaiseksi, että massasalaamisesta luovutaan ja diaaritiedot voidaan oikeuden päätöksellä salata erityisen arkaluonteisissa jutuissa, jos asianosainen niin vaatii.

11 § Suljettu käsittely

Kun hallintotuomioistuinten toiminta rinnastetaan täysin viranomaistoimintaan, salaisten käsittelyjen määrä lisääntyy entisestään. Oikeudenkäytön julkisuus vähenee.

13 § Yleisön läsnäolon rajoittaminen

Todistajansuojelun perusteella ei pitäisi voida poistaa oikeussalista koko yleisöä, vaan vain uhkaavat henkilöt.

18 § Julkisuutta koskevan ratkaisun tekeminen

Asiakirjan pyytäjän näkökulmasta menettelytapa julkisen päätöksen saamiseksi on aivan liian monimutkainen, koska se tuo rutiinikeinoksi yksinkertaiseenkin asiaan pitkän julkisuuslain mukaisen valitustien.

Puuttuva pykälä:

Lakiesityksestä on pudotettu pois kohta, joka aiemmissa työryhmäversioissa oli. Siinä oli kyse siitä, että hallintotuomioistuinten on pidettävä luetteloa hallinnollista vapaudenriistoa koskevissa asioissa. Jos tällaista luetteloa ei pidetä, Suomessa mahdollistuu tilanne, jossa ihmisen vapaus voidaan viranomaisten päätöksellä riistää ilman, että kukaan saa siitä tietää. Mielisairaalaan sulkemista on monissa maissa käytetty poliittisten vankien säilyttämiseen. Suomen lainsäädännön ei missään nimessä pitäisi antaa siihen edes mahdollisuutta.

Lakiin olisi lisättävä seuraavanlainen pykälä, jossa ei siis olisi kyse siitä, että mielisairaalaan sulkemisen perustelut olisivat julkisia, vaan tieto siitä, että näin on tehty: Kyse on siis nimenomaan sellaisista tapauksista, joissa asianosainen on valittanut lääkärin päätöksestä.

”X §. Luettelo hallinnollista vapaudenriistoa koskevissa asioissa ja sen julkisuus. Hallintotuomioistuinten on pidettävä luetteloja niistä henkilöistä, joiden hallinnollista vapaudenriistoa koskevaa asiaa on käsitelty tuomioistuimessa viimeisen kahden vuoden aikana alistuksena tai valituksena. Luetteloon merkitään henkilön tunnistetiedot asian tultua hallintotuomioistuimessa vireille ja tiedot poistetaan kahden vuoden kuluttua viimeisimmästä merkinnästä. Luettelosta löytyy tieto siitä onko henkilön vapaus riistetty hallinnollisella päätöksellä ja koska päätös on tehty. Jokaisella on oikeus saada nähtäväkseen luetteloon merkityt tiedot. Tietojen luovuttamisesta kopiona säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa.”

Muut ehdotetut lait:

Lakipaketissa ehdotetaan myös muutosta julkisuuslain 16 §:ään, jossa käsitellään asiakirjojen antamistapoja. Esityksessä todetaan, että ”Kopion videotallenteesta tai muusta vastaavasta tallenteesta, jolla on viranomaisen kuvaama kuulustelu tai muu tapahtuma, jossa henkilöä kuullaan, saa kuitenkin antaa vain erityisestä syystä, jollei kuultu anna siihen suostumustaan.”

Oikeustoimittajat ry ei pidä tätä muutosta hyvänä, eikä ne sille perusteluja. Yhdistyksen mielestä sillä ei ole eroa onko kuulustelu paperilla vai videolla eli tallennemuodolla ei ole merkitystä. Salaamisesta pitää päättää asiasisällön ei tallennemuodon mukaan.

Oikeustoimittajat ry

Jarkko Sipilä
Puheenjohtaja

Susanna Reinboth
Varapuheenjohtaja